

صنایع دارویی و موانع توسعه آن

محمدرضایی پور، کارشناس اقتصادی

ابرار اقتصادی

در سال‌های اخیر با دستیابی و ورود به دانش روز تولید دارو از جمله بیوتکنولوژی، صنایع داروسازی کشور با استفاده از توان علمی و تخصصی موجود در کشور موفق به تولید داروهای تخصصی شده‌اند که این موضوع مزیتی را برای صنعت داروسازی در منطقه ایجاد نموده است. اما به رغم امکانات و توانایی‌های موجود در صنایع داروسازی کشور این صنعت همانند سایر صنایع با ورود به اقتصاد آزاد و بازار رقابت با مشکلات و چالش‌هایی رو به رو گردیده و آسیب‌پذیری آن بیشتر شده است. با عنایت به مزیت‌های بالقوه و بالفعل این صنعت به جهت نقش مستقیمی که در ایجاد ارزش افزوده و ارزآوری دارد. ترسیم برنامه‌ای بلند مدت و کوتاه مدت جهت توسعه توان تولیدی و رقابتی آن برای اقتصاد ملی بسیار با اهمیت تلقی می‌شود. این موضوع بهانه‌ای شد تا در متن حاضر، ضمن بررسی عملکرد صنایع دارویی بالای ده نفر کارکن کشور به بررسی مشکلات صاحبان این صنایع نیز بپردازیم.

نتایج حاصل از تحلیل آمارهای ارائه شده توسط مرکز آمار حاکی از این واقعیت است که ارزش افزوده این صنعت طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۸ از رشد یک رقمی برخوردار بوده است و در این فاصله زمانی بطور متوسط سالانه فقط ۷ درصد رشد کرده است. در صورت استمرار نرخ رشد مذکور، پیش‌بینی می‌شود ارزش افزوده صنایع دارویی در سال جاری (۱۳۹۱) به مبلغ ۲۲۵۶۰ میلیون ریال (به قیمت ثابت ۱۳۸۰) افزایش یابد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که شاغلین صنایع دارویی در انتهای برنامه سوم حدود ۴۸ هزار نفر بوده که در انتهای برنامه چهارم (۱۳۸۸) به ۵۲ هزار نفر افزایش داشته است. نرخ رشد اشتغال زایی این بخش در طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۸، سالانه ۲/۵ درصد بوده است. پیش‌بینی می‌شود در سال ۹۱، تعداد شاغلین در صنایع با فناوری بالا از مرز ۵۶۰۰۰ نفر افزایش یابد.

این در حالی است که تعداد بنگاه‌های بالای ده نفر کارکن صنایع دارویی در انتهای برنامه سوم به رقم ۱۴۶ واحد و در انتهای برنامه چهارم (۱۳۸۸) به ۱۷۰ واحد افزایش یافته است. این رقم در سال ۱۳۸۱

حدود ۱۳۳ واحد بوده است. نرخ رشد سالانه تعداد بنگاه‌های بزرگ صنایع دارویی در طول سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۱، ۳/۷ درصد بوده که در صورت استمرار نرخ رشد مذکور، تعداد واحدهای فعال این صنعت در سال ۱۳۹۱ قریب به ۱۹۰ واحد بالغ خواهد شد.

در فاصله سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۸، میزان سرمایه‌گذاری در صنایع دارویی بجز سالهای ۱۳۸۲، ۱۳۸۳ و ۱۳۸۶ در همه سالها روند رو به رشد دو رقمی داشته است و بطور متوسط سالانه رشد ۱۴/۴ درصدی را تجربه نموده است. در طول برنامه چهارم (۱۳۸۸-۱۳۸۴)، فقط ۶۴۳۸ میلیون ریال در صنایع دارویی ظرفیت سازی برای تولید ایجاد گردیده است. همچنین بهره‌وری نیروی کار از رقم ۰/۴۸ در سال ۱۳۸۱ با نرخ رشد متوسط سالانه ۰/۰۸ به رقم ۰/۸۲ در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است. شایان ذکر است که بهره‌وری در صنایع دارویی در یک دهه گذشته همواره رو به افزایش بوده است که می‌تواند گویای رقابت پذیری این بخش باشد.

بر اساس آمار تجارت خارجی منتشر شده توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران ارزش صادرات کالاهای دارویی در سال ۱۳۹۰ قریب به ۱۲۸ میلیون دلار می‌باشد که در مقایسه با سال ۱۳۸۹، تنها یک درصد کاهش یافته است. این موضوع حاکی از این واقعیت است که تحریم‌های بین‌المللی بر صادرات صنایع دارویی تاثیر جدی نداشته است. از ۱۲۸ میلیون دلار صادرات انجام شده در سال ۱۳۹۰، تنها ۴/۰۸ میلیون دلار از طریق دریا و ۲۴ میلیون دلار از طریق هوایی صادر شده است. لذا نسبت کمی از صادرات این کالا می‌تواند تحت تاثیر تحریم‌های تجاری بین‌المللی قرار بگیرد.

همچنین نرخ رشد متوسط سالانه واردات دارویی کشور طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰ حدود ۱۳ درصد می‌باشد. در سال ۱۳۹۰ بخش کالاهای دارویی، نزدیک به ۱۳۶۱ میلیون دلار کسری تراز تجاری داشته است که نسبت به سال ۱۳۸۱ حدود ۲۰۰ درصد رشد داشته است. کسری تجاری این بخش در فاصله سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰ بطور متوسط سالانه ۱۲ درصد رشد داشته که حاکی از وابستگی بازار داخلی به عرضه کالاهای خارجی است. نحوه مبادله و حمل و نقل کالاهای دارویی در سال ۱۳۹۰ حاکی از این واقعیت می‌باشد که حدود ۷ درصد واردات کالاهای دارویی از طریق دریا و حدود ۸ درصد از آن از طریق هوایی وارد می‌شود. لذا آسیب پذیری کشور از ناحیه واردات این کالاها با توجه به تحریم‌های مربوط به حمل و نقل دریایی و هوایی قابل توجه نیست.

در مجموع بررسی آمار تجارت خارجی کالاهای داروی نشان می دهد که تولیدات داخلی نمی تواند جوابگوی تقاضای بازار باشد. بر اساس مطالعه مصاحبه های انجام شده با صاحبان و متولیان صنایع دارویی ضعف نظام تولیدی صنایع دارویی کشور می تواند ناشی از مشکلات زیر باشد:

- کوچک بودن مقیاسهای تولیدی شرکت های دارویی و کاهش سودآوری این شرکتها
- ناکامی صنایع دارویی کشور در بازاریابی جهانی
- تحریم ها، مشکلات نقدینگی در شرایط عدم امکان گشایش اعتبار و افزایش قیمت داروها
- سیستم قیمت گذاری داروهای داخلی و ضرورت اصلاح آن
- قاچاق دارو و کیفیت داروهای داخل

لذا راهکارهای پیشنهادی نیز برای حل مشکلات مذکور به شرح زیر می باشد:

- افزایش تولید داروهای ژنریک تجاری
- افزایش هولدینگ های دارویی
- همکاری متقابل سیستم بانکی کشور با صنایع دارویی
- تغییر نظام قیمت گذاری توسط وزارت بهداشت
- ارتقا کیفیت دارو ها و فرهنگ سازی برای مصرف داروهای تولید داخل
- واردات با توجه به نیاز بازار